

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Andrzej Stępka

SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Ewelina Turlej

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Dariusza Kuberskiego,
w sprawie **A. K.**,
w przedmiocie prawnej dopuszczalności przekazania na terytorium Republiki
Tadżykistanu,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej,
na rozprawie w dniach: 10 i 16 października 2024 r., 20 listopada 2024 r.,
kasacji Prokuratora Generalnego na niekorzyść,
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z dnia 18 stycznia 2023 r., sygn. akt II AKz 873/22
utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie
z dnia 22 listopada 2022 r., sygn. akt IV Kop 189/22,

1. oddała kasację,

**2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciąża
Skarb Państwa.**

Andrzej Stępka Małgorzata Wąsek-Wiaderek Andrzej Tomczyk

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2022 r., IV Kop 189/22, Sąd Okręgowy
w Lublinie stwierdził prawną niedopuszczalność przekazania na terytorium

Republiki Tadżykistanu obywatela Republiki Tadżykistanu A. K. jako podejrzanego o czyn wyczerpujący dyspozycję artykułu 401 Kodeksu karnego Tadżykistanu (pkt 1. postanowienia – według wniosku ekstradycyjnego ww. zarzucono udział w zorganizowanej grupie terrorystycznej) oraz nie uwzględnił wniosku prokuratora o przedłużenie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania i uchylił ten środek zastosowany wobec A. K. (pkt 2.).

Zażalenie (pismo z dnia 28 listopada 2022 r.) na to postanowienie wniósł prokurator, który zaskarżył je w całości. Wniesione w terminie zażalenie nie zawierało konkretnego wskazania zakresu zaskarżenia, zarzutów zarzucanych rozstrzygnięciu oraz wniosków. Jednakże w dniu 29 grudnia 2022 r. prokurator wniósł pismo uzupełniające zażalenie, wskazując, że w trakcie redagowania tekstu środka odwoławczego część zawierająca ww. elementy omyłkowo nie została zawarta w jego treści oraz podnosząc, że postanowienie Sądu I instancji zostało zaskarżone w całości, na niekorzyść osoby ściganej, a skarżący zarzucił:

„- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść, a polegający na wywiedzeniu ze zgromadzonych dowodów błędnego wniosku o istnieniu uzasadnionej obawy, że w Republice Tadżykistanu może dojść do naruszenia wolności i praw A. K., podczas gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego prowadzi do wniosku o istnieniu co najwyżej ogólnej obawy o stan przestrzegania wolności i praw w Republice Tadżykistanu bez związku z sytuacją ściganego, co wyklucza stwierdzenie niedopuszczalności wydania ściganego Republice Tadżykistanu;

- obrazę art. 424 § 1 k.p.k. polegającą na niewskazaniu w uzasadnieniu postanowienia uznanych przez Sąd za udowodnione faktów uzasadniających obawę, że w Republice Tadżykistanu może dojść do naruszenia wolności i praw A. K. ”.

Skarżący wskazał także na zarzut dotyczący rozstrzygnięcia w przedmiocie tymczasowego aresztowania i wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez stwierdzenie prawnej dopuszczalności wydania władzom Republiki Tadżykistanu osoby ściganej i przedłużenie wobec niej środka zapobiegawczego na okres 2 miesięcy.

Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 18 stycznia 2023 r., II AKz 873/22, utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie.

Kasację od tego postanowienia, w trybie art. 521 § 1 k.p.k., wniósł Prokurator Generalny, który zaskarżył je w całości i zarzucając „rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. i w zw. z art. 458 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd Apelacyjny w Lublinie prawidłowej, wszechstronnej i rzetelnej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, zainicjowanej zażaleniem prokuratora, poprzez nienależyte rozważenie zawartego w tymże zażaleniu zarzutu wskazującego na poczynienie błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę uznania, iż istnieje uzasadniona obawa, że w Republice Tadżykistanu może dojść do naruszenia wolności i praw A. K., co doprowadziło do utrzymania w mocy orzeczenia Sądu Okręgowego będącego efektem niedostatecznie wnikliwej oceny dowodów i uznania poczynionego wyłącznie w oparciu o raporty organizacji pozarządowych, wskazujące na ogólny stan przestrzegania praworządności w Republice Tadżykistanu oraz na podstawie wewnętrznie sprzecznych oświadczeń A. K., iż istnieje wobec ściganego przeszkoda ekstradycyjna określona w art. 604 § 1 pkt 7 k.p.k. w zw. z art. 16 ust. 14 Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, podczas gdy ogólne informacje o praktyce funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości państwa wzywającego, jako pozostające bez związku z faktyczną sytuacją ściganego, z jednoczesnym brakiem dowodów wskazujących na realne ryzyko podjęcia wobec wymienionego działań naruszających jego wolności i prawa z powodu wyznawania salafickiego odłamu islamu, wykluczały stwierdzenie niedopuszczalności wydania A. K. Republice Tadżykistanu”. Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Na rozprawie kasacyjnej Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o uwzględnienie kasacji Prokuratora Generalnego, uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się bezzasadna.

W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że prawomocne postanowienie w przedmiocie prawnej dopuszczalności ekstradycji jest orzeczeniem sądu kończącym postępowanie, które może być przedmiotem kasacji podmiotu szczególnego, uregulowanej w art. 521 k.p.k. (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2023 r., III KK 265/21).

Szczególny charakter postanowienia w przedmiocie prawnej dopuszczalności ekstradycji nie zmienia jednak wymogów, jakie musi spełniać kasacja wniesiona od takiego postanowienia, aby była skuteczna. Wnoszący ten nadzwyczajny środek zaskarżenia musi wykazać zaistnienie rażącego, a nie „zwykłego” naruszenia prawa, które mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Ponadto kasacja musi dotyczyć postanowienia Sądu odwoławczego i wykazywać uchybienia właśnie tego Sądu, a nie Sądu I instancji. Dodatkowo, także w przypadku rozpoznawania kasacji od postanowienia w przedmiocie prawnej dopuszczalności ekstradycji, znajduje zastosowanie reguła, że standard rzetelności kontroli odwoławczej jest oceniany przez pryzmat tego, jak Sąd ten rozpoznał zarzuty sformułowane w zwyczajnym środku odwoławczym (w tym przypadku – w zażaleniu na postanowienie o uznaniu ekstradycji za niedopuszczalną). Ujmując rzecz inaczej, co do zasady nieskuteczne będzie podniesienie w kasacji zarzutu, że Sąd odwoławczy naruszył standard kontroli odwoławczej, bowiem zaaprobował nieprawidłową ocenę dowodu dokonaną przez Sąd I instancji, jeżeli w zwyczajnym środku odwoławczym prokurator nie kwestionował oceny tego konkretnego dowodu.

Tymczasem po części z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w tej sprawie. Toteż, nie kwestionując poprawności postawienia zarzutu kasacyjnego w kasacji wniesionej na niekorzyść osoby ściganej, trzeba zauważyć, że kompleksowa, krytyczna ocena oświadczeń osoby ściganej, wykazująca sprzeczności w tych oświadczeniach, została zaprezentowana przez Prokuratora Generalnego dopiero w kasacji. Wcześniej, w zażaleniu na postanowienie Sądu I instancji prokurator sformułował zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, negując w ten sposób ocenę całego „materiału dowodowego” (*nota bene* pierwotnie wniesiony w terminie środek odwoławczy nie

zawierał ani wskazania zakresu zaskarżenia, ani zarzutów i wniosków odwoławczych, które zostały uzupełnione dopiero pismem wniesionym po około miesiącu). Nie towarzyszyło temu jednak wykazanie w uzasadnieniu zażalenia, że wyjaśnienia osoby ściganej Sąd I instancji ocenił nieprawidłowo. Autor zażalenia do kwestii wyjaśnień podejrzanego odniósł się w dwóch miejscach uzasadnienia zwyczajnego środka zaskarżenia: na stronie 8., gdzie zwięźle zreferował treść wyjaśnień osoby ściganej (k. 262-262v akt sprawy) oraz na stronie 10. zażalenia, gdzie ograniczył się do stwierdzenia, że „takowe ustalenia [o ryzyku naruszenia praw człowieka osoby ściganej w przypadku jej wydania do Tadżykistanu – dopisek SN] sąd poczynił wyłącznie na podstawie twierdzeń osoby zainteresowanej, a nie na podstawie obiektywnych faktów przekonujących o istnieniu ryzyka traktowania ściganego w sposób niehumanitarny czy poniżający i poddania jakimkolwiek torturom”. Podobne stwierdzenie zawarto w ostatnim akapicie na stronie 10. zażalenia. Podsumowując, w zażaleniu prokurator nie wykazał, dlaczego należało uznać wyjaśnienia osoby ściganej za niewiarygodne, nie dokonał ich krytycznej analizy. Wobec tego nie można uznać za zasadny zarzut kasacyjny w takim zakresie, w jakim wskazuje na nierzetelność kontroli odwoławczej mającej polegać na nieprawidłowej ocenie oświadczeń osoby ściganej. Dopiero w kasacji Prokurator Generalny dokonał krytycznej analizy wyjaśnień osoby ściganej, czemu poświęcił znaczną część swoich wywodów, aby skonkludować, że ustaleń co do zaistnienia w tej sprawie przesłanki z art. 604 § 1 pkt 7 k.p.k. „nie można czynić wyłącznie na podstawie twierdzeń osoby ściganej, gdzie w realiach analizowanej sprawy o takich okolicznościach nie sposób również wnioskować na podstawie oświadczeń samego A. K., z uważnej lektury których wynika, iż są one wewnętrznie sprzeczne”. W tych okolicznościach nie można zarzucić Sądowi Apelacyjnemu, że dopuścił się rażącego naruszenia prawa stwierdzając, iż wynikający z raportów organizacji pozarządowych stan przestrzegania praw człowieka w Tadżykistanie, znajduje również potwierdzenie w wyjaśnieniach A. K.. Toteż tylko na marginesie należy podkreślić, że ustalenie Sądu I instancji, zaaprobowane przez Sąd Apelacyjny, iż z oświadczeń A. K. wynika obawa o prześladowania z powodów religijnych, wbrew twierdzeniom zawartym w kasacji, znajduje potwierdzenie w jego wyjaśnieniach. Owszem, A. K. rzeczywiście na pytanie osoby przesłuchującej stwierdził, że w kraju

pochodzenia nie miał trudności z powodu wyznawanej religii (s. 6. protokołu przesłuchania), ale wyraźnie odniósł to do okresu przed opuszczeniem Tadżykistanu, skoro dalej w czasie przesłuchania oznajmił, że obawa przed powrotem do własnego kraju wynika z tego, iż po opuszczeniu Tadżykistanu w 2015 r. studiował w Sudanie na kierunku religijnym („oni mówią, że jest takie prawo, że nie można było studiować w krajach muzułmańskich i arabskich na kierunkach religijnych”; „za to, że studiowałem w Sudanie to mogą mnie teraz zabić” – s. 7. protokołu wyjaśnień; k. 64 akt sprawy Kop 189/22). Dalej A. K. stwierdził, że już samo wystąpienie o ochronę międzynarodową jest uznawane w Tadżykistanie za zdradę kraju.

Powyższe okoliczności nie są jedynym powodem uznania kasacji za bezzasadną. Rzecz bowiem w tym, że ustalenia co do zaistnienia w sprawie negatywnej przesłanki stwierdzenia dopuszczalności ekstradycji nie zostały poczynione wyłącznie na podstawie oświadczeń procesowych A. K.. Sąd I instancji przywołał w tym względzie raporty Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, w tym najnowszy, datowany na 2022 r., których wnioski co do stanu przestrzegania praw człowieka w Republice Tadżykistanu korespondują z tymi, jakie wynikają z dokumentów złożonych do akt sprawy na etapie postępowania odwoławczego, ujawnionych na posiedzeniu odwoławczym w trybie art. 405 § 2 k.p.k. (k. 316 akt IV Kop 189/22). Jest to m.in. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 9 czerwca 2016 r. w sprawie sytuacji więźniów sumienia w Tadżykistanie, przedłożona do akt przez Instytut na Rzecz Państwa i Prawa, dopuszczony do działania w tej sprawie na odwoławczym etapie postępowania jako przedstawiciel społeczny (k. 309-314). Chociaż Sąd Apelacyjny nie zreferował treści tych dokumentów w uzasadnieniu swego postanowienia, jednak potwierdzają one ustalenia Sądu I instancji.

Ma rację Sąd Apelacyjny pisząc, że gwarancje przewidziane w art. 604 § 1 pkt 7 k.p.k. obowiązują niezależnie od charakteru przestępstwa zarzucanego osobie ściganej w państwie wzywającym. Sąd Apelacyjny prawidłowo też ocenił wnioski płynące z lektury raportów organizacji pozarządowych i innych dokumentów co do tego, że w Republice Tadżykistanu osoby stojące pod zarzutem udziału w organizacji terrorystycznej są narażone na tortury, niehumanitarne lub poniżające traktowanie, także ze względu na warunki panujące w jednostkach penitencjarnych,

a sądy nie są niezależne i bezstronne. Rzeczywiście z raportów zalegających w aktach sprawy wynika, że system wystawiania czerwonych not Interpolu jest nadużywany przez rząd, a zarzuty udziału w organizacjach terrorystycznych są stawiane opozycjonistom, dziennikarzom lub prawnikom w celu ich prześladowania. Podmiotem prześladowań są także osoby nieuznające narodowego odłamu islamu propagowanego przez władze.

Podobne wnioski wynikają z dostępnych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których Trybunał wielokrotnie stwierdzał naruszenie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z powodu deportacji lub wydania osób przez państwa Rady Europy do Republiki Tadżykistanu. Wskazuje się w nich, że osoby, którym władze Republiki Tadżykistanu przedstawiły zarzuty motywowane ich poglądami religijnymi lub politycznymi przynależą do grup szczególnie narażonych na traktowanie sprzeczne z zakazami wyrażonymi w art. 3 Konwencji w przypadku ich wydania władzom Republiki Tadżykistanu. Wobec tego przedstawienie osobie zarzutu popełnienia przestępstwa motywowanego względami religijnymi (zarzucenie ekstremizmu religijnego) lub politycznymi powoduje, że zachodzi realne ryzyko stosowania wobec nich tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w tym państwie w razie ich deportacji lub wydania. W swoich wyrokach ETPCz przywołuje obszerne fragmenty raportów różnych organizacji, które potwierdzają ustalony przez Sąd Okręgowy i zaakceptowany przez Sąd Apelacyjny stan systemowych naruszeń praw człowieka w Republice Tadżykistanu, stosowanych wobec osób postawionych w stan oskarżenia z motywacji religijnej lub politycznej (por. m.in.: punkty 26-28 wyroku ETPCz w sprawie *K.I. przeciwko Rosji* z dnia 7 listopada 2017 r., skarga nr 58182/14; punkty 47 – 54 wyroku ETPCz z dnia 22 marca 2022 r., *T.K. i inni p. Litwie*, skarga nr 55978/20; por także wyrok ETPCz z dnia 29 marca 2022 r., *Buriyev p. Rosji*, skarga nr 42874/18; wyrok ETPCz z dnia 17 stycznia 2023 r., *A.Y. i inni p. Rosji*, skarga nr 28858/20 i 2 inne; wszystkie orzeczenia dostępne w j. angielskim w bazie orzeczeń ETPCz HUDOC).

Trzeba też podkreślić, że stwierdzenie niedopuszczalności ekstradycji A. K. nie nastąpiło tylko z powodu realnego ryzyka narażania go na tortury czy niehumanitarnie traktowanie w razie wydania. Sąd Okręgowy stwierdził przecież, że brak jest

gwarancji, iż po wydaniu go władzom Republiki Tadżykistanu będzie miał on zapewnione prawo do rzetelnego procesu, a ewentualnie orzeczona wobec niego kara wykonywana będzie w warunkach humanitarnych, z poszanowaniem godności ludzkiej. Takie ustalenie koresponduje z konkluzjami okresowego raportu Komitetu Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych na temat Tadżykistanu, wydanego w 2019 r. (a cytowanego w punkcie 47. wyroku ETPCz w sprawie *T.K. i inni p. Litwie*), w którym wskazuje się na raportowane przypadki niehumanitarnego traktowania osób osadzonych, w szczególności w celu wymuszenia przyznania się do winy, praktykę dopuszczania przez sądy krajowe dowodów uzyskanych pod wpływem tortur, pomimo tego, że prawo krajowe nakazuje uznawać je za niedopuszczalne oraz brak niezależnych mechanizmów wykrywania i ścigania zawiadomień o stosowaniu tortur lub niehumanitarnego traktowania przez funkcjonariuszy publicznych.

Dostrzegając lakoniczność uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego, Sąd Najwyższy nie uznaje jednak, że świadczy ona o nieprzeprowadzeniu prawidłowej kontroli odwoławczej w tej sprawie. Sąd Apelacyjny nie naruszył w sposób rażący przepisów wskazanych w zarzucie kasacji, tj. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. oraz art. 458 k.p.k., dlatego kasację Prokuratora Generalnego należało oddalić.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 638 k.p.k. w zw. z art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.

Andrzej Stępka Małgorzata Wąsek-Wiaderek Andrzej Tomczyk

[J.J.]

r.g.

